

„Odwaga i odpowiedzialność: europejskie doświadczenie oporu. Wnioski dla społeczeństwa obywatelskiego”

Szkoła zimowa Fundacji „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego.

Krzyżowa, 5-9 III 2018 r.

Szkoła zimowa Fundacji „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego, pod tytułem „Odwaga i odpowiedzialność: europejskie doświadczenie oporu. Wnioski dla społeczeństwa obywatelskiego”, jest międzynarodowym, multidyscyplinarnym projektem adresowanym do studentów ostatnich lat oraz doktorantów z Polski oraz Niemiec.

Celem projektu jest podjęcie wspólnej refleksji nad kondycją współczesnej Europy oraz działaniami pozwalającymi na wspieranie postaw odpowiedzialności obywatelskiej, budowania społeczeństwa obywatelskiego i kultury dialogu.

Punktem wyjścia dla namysłu nad tymi zagadnieniami są europejskie doświadczenia obywatelskiej odpowiedzialności oraz oporu. Poprzez odwołanie się do wcale nie tak historycznych przykładów, możliwe staje się bowiem nie tylko prześledzenie okoliczności, w jakich przejawiały się konkretne postawy, ale przede wszystkim, jakie były motywacje oraz inspiracje głównych uczestników wydarzeń. Wobec wyzwań przed którymi stoi obecnie Europa są to pytania, które zdają się być jednymi z kluczowych dla współczesnych. Udzielenie na nie odpowiedzi przybliży nas zarazem do kwestii, czy w zmieniającym się świecie to dziedzictwo jest nadal aktualne, a tym samym, w jakim stopniu stanowić może inspirację w poszukiwaniu rozwiązań dla bieżących problemów, przed którymi stajemy.

Powyższe zagadnienie jest osią, wokół której zbudowany został program merytoryczny projektu. Punktem wyjścia jest refleksja nad zmianami, jakie zaszły w Europie na przestrzeni stu lat, jakie upływały od czasu zakończenia Wielkiej Wojny. Wojny, która położyła kres dawnym imperiom oraz zapoczątkowała przeobrażenia demokratyczne, na niebywałą dotąd skalę. Przedstawienie XX-wiecznej historii europejskiej obywatelskiego odpowiedzialności i oporu możliwe jest jednak przede wszystkim poprzez odwołanie się do kilku wybranych przykładów. Są nimi nie tylko te, które najtrafniej ją opisują, ale również te, które z punktu widzenia wartości, jakie były ich inspiracją, zasługują na specjalną uwagę.

Pierwszym z nich jest Krąg z Krzyżowej, jednej z najważniejszych grup niemieckiej opozycji antyhitlerowskiej. Ryzykując swoje życie, członkowie Kręgu pracowali nad planami odnowienia demokratycznych i opartych na chrześcijańskich wartościach moralnych Niemiec i Europy. Do doświadczeń tych nawiązywała później część polskiej opozycji demokratycznej, a jej opór przeciwko komunistycznej dyktaturze wyrażał się, między innymi, w wolnym, prowadzonym na poziomie obywatelskich inicjatyw dialogu polsko-niemieckim. Dialogu, bez którego polsko-

niemieckie pojednanie, którego jednym z symboli jest Msza Pojednania w Krzyżowej, przypuszczalnie miałyby zupełnie inny przebieg.

Najjaskrawszym europejskim przykładem obywatelskiej odpowiedzialności oraz odwagi jest postawa antykomunistycznej opozycji demokratycznej, na czele z światowym fenomenem, jakim była polska „Solidarność”. Nie można zatem podejmować refleksji nad postawą obywatelską bez głębszego namysłu nad tym zjawiskiem. Szczególnie, iż pomiędzy opozycjonistami w krajach bloku wschodniego wielokrotnie dochodziło do transgranicznej współpracy, która w sposób najpełniejszy opisuje wartości, jakimi była odpowiedzialność obywatelska ale również solidarność i wzajemny szacunek.

W refleksji nad wyzwaniem, przed jakimi na przestrzeni ostatnich dekad stało społeczeństwo europejskie niezbędny jest pogłębiony namysł nad doświadczeniami Europy Zachodniej. Pomimo mniej heroicznego wymiaru – niż miało to miejsce w krajach bloku wschodniego – to właśnie bowiem wydarzenia, jakie rozegrały się w demokratycznej Europie, wybory przed którymi stanęło tamtejsze społeczeństwo, w sposób niejednokrotnie trwalszy zdecydowały o kierunku, w jakim podążyło społeczeństwo obywatelskie. Jak również wpłynęły w sposób bezpośredni na charakter wyzwań, przed którymi stajemy obecnie, w zjednoczonej, demokratycznej Europie.

Rozważania nad społeczeństwem obywatelskim muszą być nakierowane na czasy współczesne. Nie można zatem nie odwołać się do bieżących wyzwań. Istotnym jest jednak nie tylko poprawna diagnoza problemów – pozwalająca odróżnić rzeczy istniejące od imaginowanych (czy może raczej postprawdziwych) – ale również uważne wsłuchiwanie się w różnorodne głosy krytykujące obecne kierunki działań. Nawet bowiem jeżeli głosy te nie dostarczają dostatecznych odpowiedzi na bieżące pytania, to zawsze powinny być rozpatrywane jako twórcza inspiracja do zmiany perspektyw i szukania nowych rozwiązań. Dlatego też kształtując program merytoryczny projektu wzięliśmy pod uwagę również tę refleksję.

Program szkoły składa się z części wykładowej, podczas której wybitni naukowcy oraz uznani eksperci, reprezentujący różne dyscypliny nauki, przedstawią zagadnienia o kluczowym znaczenia dla współczesnej Europy, oraz części o charakterze warsztatowym.

Warsztaty odbywać będą się w dwóch formułach. W trakcie formuły „open space” uczestnicy będą prezentowali wybrane zagadnienia, odzwierciedlające ich osobiste / środowiskowe zainteresowania naukowe lub też przedstawiać będą najistotniejsze wnioski na temat współcześnie toczących się dyskusji narodowych lub ogólnoeuropejskich. Natomiast podczas warsztatów panelowych uczestnicy będą zachęceni do zapoznania się z wybranymi tekstami, a następnie

poddania krytycznej analizie niektóre ze współczesnych diagnoz oraz też badaczy, intelektualistów i polityków.

Wystąpienia przygotowane przez uczestników w ramach open space, kluczowe wątki podjęte podczas warsztatów oraz fragmenty wykładów staną się podstawą publikacji elektronicznej, która opatrzona zostanie aparatem naukowym i zamieszczona na stronie organizatorów oraz ich partnerów.

Językiem projektu jest język angielski.

Plan zajęć:

Poniedziałek, 5 III 2018 r. Europa: długa droga do demokracji

15:00 – 17:30 uroczyste otwarcie projektu. Przedstawienie celu i zadań realizowanych w trakcie open space i warsztatów. Oficjalnie przedstawienie i zapoznanie się uczestników

18:00 – 19:00 kolacja

19:00 – 21:00 wykład inauguracyjny i dyskusja: „Sto lat po Wielkiej Wojnie. Żmudny proces demokratyzacji Europy po upadku ancien regime”

Wtorek, 6 III 2018 r. Krzyżowa jako doświadczenie odpowiedzialności obywatelskiej

08:00 - 09:00 śniadanie

09:00 - 11:00 wykład połączony z dyskusją. „Krzyżowa jako przykład obywatelskiej odpowiedzialności i odwagi (od Kręgu z Krzyżowej do Mszy Pojednania)” – dr Robert Żurek

11:00 - 11:30 przerwa kawowa

11:30 – 14:00 oprowadzanie po miejscu pamięci Krzyżowa. Przedstawienie historii Fundacji

14:00 – 15:00 obiad

15:00 - 17:00 wykład połączony z dyskusją: „Pojednanie polsko-niemieckie jako przykład niepaństwowego dialogu społeczeństwa obywatelskiego”

17:00 – 17:30 przerwa kawowa

17:30 - 19:00 warsztat: „Krąg z Krzyżowej – historia i znaczenie dla współczesnej Europy” – dr Tomasz Skonieczny

19:00 – 20:00 kolacja

20:00 wymiana w małych grupach. Rekapitulacja

Środa, 7 III 2018 r. Europejski duch odpowiedzialności i oporu

08:00 - 09:00 śniadanie

09:00 - 11:00 wykład połączony z dyskusją: „Europejski duch oporu i współpracy. Opór w krajach bloku wschodniego i transgraniczna współpraca opozycjonistów”

11:00 - 11:30 przerwa kawowa

11:30 - 13:00 open space – zagadnienia przygotowane przez uczestników warsztatów (w nawiązaniu do tematyki wykładu)

13:00 - 14:00 obiad

14:00 - 16:00 wykład połączony z dyskusją: „Europejski duch obywatelskiej odpowiedzialności – studiów przypadków Europy Zachodniej”

16:00 – 16:30 przerwa kawowa

16:30 – 19:00 warsztat: „Wyrazić swoje zdanie. Obywatelskie nieposłuszeństwo jako przejaw troski o rzeczy wspólne”

19:00 – 20:00 kolacja

20:00 wymiana w małych grupach. Rekapitulacja

Czwartek, 8 III 2018 r. Kryzys jako wyzwanie.

08:00 - 09:00 śniadanie

09:00 - 11:00 wykład połączony z dyskusją: „Kryzys Europy czy Europa w kryzysie? Diagnoza współczesnych problemów Europy”

11:00 - 11:30 przerwa kawowa

11:30 - 13:00 open space – zagadnienia przygotowane przez uczestników warsztatów (w nawiązaniu do tematyki wykładu)

13:00 - 14:00 obiad

14:00 - 16:00 wykład połączony z dyskusją: „Europa jako utopijny projekt. Dlaczego warto wsłuchać się w konstruktywną krytykę sceptyków”

16:00 – 16:30 przerwa kawowa

16:30 - 19:00 warsztaty (praca w grupie nad zadanymi tekstami i problemami)

19:00 – 20:00 kolacja

20:00 wymiana w małych grupach. Rekapitulacja

Piątek, 9 III 2018 r. Wnioski.

08:00 - 09:00 śniadanie

09:00 - 11:00 open space podsumowujący warsztaty: „Ojczyzna europejska – współczesne wyzwania stojące przed nami”.

11:00 - 11:30 przerwa kawowa

11:30 - 13:00 wymiana w małych grupach. Podsumowanie projektu przez uczestników.

13:00 zakończenie warsztatów i obiad

wyjazd uczestników